

ἀσκήσασκε τὸ παιδί του εἰς τὸν ὄμο του καὶ πηγαίνοντάς το εἰς τὸ καίκι ἔσκουζε θλιβερὰ λέγοντας: ἄρχοντες, συγχωρᾶτε με καὶ ὁ θεὸς σχωρῶσάς. Εἶδε κανεὶς ἄλλο πατέρα νὰ ἀσκήσῃ καὶ νὰ θάψῃ τὸ παιδί του μετὰ τὰ ἴδια του τὰ χέ-ρια; Ἐτοῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγε καὶ ἔσκουζε ὁ ταλαίπωρος ἐ-δυρδόμενος καὶ θρηνητοῦμενος τῆ συμφορὰ του, ὅπου ἐ-παρακίνησε ὄλων τὰ μάτια καὶ ἔχυναν πολὺ ῥοσά δά-κρυφα! Καὶ ὡς λογιᾶσαι κανεὶς τὸ τί σοῦσουρο καὶ εὐχυσῆ, ὅπου ἔγινε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, μὰ πολλοὶ δὲν τὸ ἐπίστευαν, μόνον ἐνόμιζαν πὼς ὁ πένος τῶν παιδῶν τοι τὸν ἐτρέλλ-ανε καὶ ἔγινε ἔξω φρενῶν καὶ ἔλεγε πὼς ἔχει πανοῦκλα. Ἄλλοι τὸν ἐλυπτόντανε καὶ ἄλλοι τὸν ἑκαταρίοντανε· καὶ ἄλλοι τὸν ἐναθεμάτιζαν, διατὶ δὲν τὸν ἐπίστευαν. Καὶ πα-ρευθὺς ἄρχισε νὰ ποστρεύεται ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ λιβερίσι...

(Δημιῆτριος Πυργῆ, Χρονικὸ 18ος αἰ.)

37

Ἐγὼ ἔγραφα καθὼς ἔφθασα τοὺς παλαιούς ὅπου μοῦ τὰ ἐδιηγόνταν ἔσονται νὰ ἦμουν ὀλίγον περιέργος καὶ πάν-τα ἐρώταγα νὰ μαθῶναι τὰ τῶν παλαιῶν, περὶ ἠθῶν, περὶ συνηθειῶν, περὶ τόπων καὶ ὅτι ἄλλο μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν. Ἦθελα νὰ τὸ γράψω πρὸς ἐνθύμησιν ἰῶν μεταγενε-στέρων.

Πλὴν ἄς ἔχω συγχώρειν κὲ κάνω τέλος μετὰ τὴν μαρτυ-ριαν τῶν παλαιῶν Διαμάντη Νευρομάνου, Γιανηφόρου, Νι-κόλα Φώτσου, Νοϊκού Στέφου, αὐτοὺς ἔφθασα ἰαλαϊούς καὶ ἐμίλησα.

(Χρονικὸ Ἰσαρηπλάνων, 18ος αἰ.)

38

Δράκων παλαιός, φοβερός εἰς τὸ μέγεθος, ἐξάνηκε, πῶς ἐφώλευσεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ θαυότερον τοῦ Σπηλαίου μέ-ρος, εἰς τοῦ κρηνοῦ τὴν ρίζαν. Καὶ ὡσάν ἀγκιῆσε τὴ φω-τία, ὅπου ἀπὸ τὰ κατώτερα μέρη ἀνέβαινε εἰς τὰ ἀνώτε-ρα, θόσκοντας τὴν ὕλην ἐκεῖνην, σιμὰ εἰς τὴ φωλέα του ἢ νοητὸς ὄντας δράκων καὶ φαινόμενος κατὰ φροντασία ἢ ἀ-ληθινὰ ὄφιν ὄντας, ὡσὰ νὰ ἤθελε δανεισθῆ πτερὰ ὅπῃ τὸν ἀόρατο καὶ ἀρχέκακο δράκοντα, τὸν πρῶτο πλάνο τοῦ ἀν-ερωπίνου γένους. Εὐθὺς ἀπὸ τῆ στένωσιν τῆς πυρκαϊᾶς, μετὰ ἔλαφρότατον πῆδημα ἀπὸ ἑνα ζωνάρι τῆς πέτρας, ὑψώθη ἀρκετὰ ξεπετώντας ὡς ἐφάνετο εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἐκεῖ, ἐλεπόντων ὀλόγουρα τῶν εὐρισκομένων, παραδόξως ἐβγήκε μίαν σαίττα ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἁγίας εἰκόνας καὶ κτυπώντας εἰς τὴν καρδίαν τὸ δολιχὸν ἐκείνου τέρας καὶ ὑπὲρ ἀσπίδα πετώμενον, τὸ ἐλάδωσε θανάσιμα καὶ παρευθὺς στρι-φοντας τὴν οὐρὰ του καὶ κτυπώντας τὴν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡ-σάν μετὰ πόνου πολὺ, ἀνοίγοντας λόγους τὰ λέπια του ἀνά-ποδα εἰς τὸ ἔμπροσθεν καὶ κάνοντας κτύπον ἀσυνήθιστον καὶ ἔγριον ουριστικόν, ἔπεσεν εἰς τὴν φωτία καὶ κατεκάη. Δειλοπικιώντας τὸ δράμα ὅτι ὁ νοητὸς δράκων διάβολος ἐ-ξεφωλάσθη πλέον ἀπὸ τὸν Μορέα.

(Παρθένος ὁ Πελοποννήσιος, Τὸ Μέγα Σπήλαιον 18ος αἰ.)

39

Περιέχει τὸ διβλίον περὶ παρεμβολῆς, ἤτοι κάστρον, τακτικῶ στὸν πόλεμον, πὼς διατάσσονται τὴν ὁποῖαν τὴν καὶ μά-θησιν πολλὰ περισσότερον τῶρα ἐδιάταξαν παρὰ τότε οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅπου ὄλο σπουδάζουν καὶ διατὶ; Διὰ νὰ σκοτώ-νουν ἀνθρώπους μετὰ πλῆρα εὐκολία μετὰ μεγαλεία τῶν κρα-τῶν των. Τόσοι στοὺς πολέμους θανατώνονται μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἢ πλεονεξία. Καὶ τοῦ καθενὸς οὐκ εὐφραίνει τὰ κτη-θέντα, ἀλλὰ τοῦ λείπει τὰ λειπόμενα. Καὶ πάντοτε πολί-μους χωρὶς ἡσυχία ὁ κόσμος διαβαίνει: Ἄλλοι παίρνουν σήμερα τοῦ ἀλλοτινοῦ, ἄλλοι αὐριο παίρνουν αὐτὸ ὅπου πῆρε, καὶ ἀίχμαλωσία συνάγοντες εἰς ἀίχμαλωσίαν ὑπάγου-σιν...

...Τώρα ὅπου ἀφίσαμε καὶ μοναχοὶ μας τὴ σοφία καὶ βαρβαρέψαμε, μᾶς ἀναγελοῦν καὶ μᾶς περιπαίζουσαν ὡς ἀ-χρεῖους καὶ ἀναξίους. Καὶ διατὶ; Μῆνα ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἀν-

θρῶποι ὡς αὐτοὺς; Μάλιστα καὶ πνεῦμα πλέον ἀξιο εἶναι τῶν ἐλλήνων ἐμᾶς. Τὸ λοιπὸν, τί εἶναι ἢ ἀφορμῆ; Μῆνα εἶναι ἢ θέλησιν; Naί, καὶ αὐτὴ μᾶς λείπει τώρα. Λί-γην θέλησιν ἔχομεν στὴν ἀνάγνωσιν τῶν διβλίων. Καλύ-τερα θέλουσαν νὰ κτίζουσαν σπῆτια, νὰ γεωροῦσαν περιβόλια, νὰ σᾶπτουσαν ἀμπέλια, παρὰ νὰ διαβάσουσαν νὰ μαθαίνουσαν. Κάλ-λιο θέλουσαν νὰ κοβαλοῦσαν πέτρες, παρὰ νὰ γράψουσαν μίαν γραφήν. Καὶ διατὶ αὐτὸ; Διατὶ ἴττι ἔμαθαν ἀπὸ κάτω στὴν τυρρανία τοῦ τούρκου. Βάρβαρος αὐτός, σοφία δὲν ζητᾶ. Βάρβαροι γίνονται καὶ ὅσοι εἶναι ὑποκειμενοὶ σὲ αὐτόν, ὅτι: κατὰ τὸν δάσκαλο ὅπου καθήσεις, τέτοια γράμματα μαθαίνεις. Τί λένε προφασίζομενοι; Τὰ δόσιματα νὰ δγα-νωμε. Μετὰ τὰ γράμματα δὲν πλερώνουσαν τὸ χαρατὶ τοῦ τούρκου...

...Καὶ ἐξοδιάζονται τόσα ὄσπρα στὰ θέατρα, ὅπου ὡς ἤθελε ἐξοδιάζονται σὲ ὁσπιτάλια, σὲ ξενοδοχεῖα, σὲ γερο-τροφεία, σὲ ἐκκλησιᾶς, ἤθελε εἶναι πολλὰ καλύτερα κυβερ-νημένοι οἱ πτωχοὶ, καὶ σὲ ἐπίσκεψιν οἱ ἀσθενεῖς, καὶ ἐντυ-μένοι οἱ γαρνοὶ, καὶ οἱ φυλακισμένοι, ἐλεύθεροι, καὶ οἱ ὀρ-φανῆς παρενέες πανδρεμένες τιμημένα... Τόσα στολιδία οἱ γυναῖκες μετὰ πολλὰ ἀκριβὰ φορέματα μακριὰ, σαφηνίζουσαν καὶ σκοπίζουσαν τὰς στράτες. Χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ καὶ διαμα-ντικά καὶ ἀλά γιαγιά νὰ φαίνουσαν καὶ ἄλλα τέτοια.

...Ἐνωσὲ τους, θεὲ μου, τοὺς χριστιανούς βασιλεῖς νὰ κάμουν ἔτοῦτο τὸ ἔργον, νὰ ἐλευθερωθοῦσαν οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ δυναστίαν τοῦ τούρκου, διὰ νὰ βασι-λεύῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ νὰ μὴν ἀδικεῖται τινὰς, ἀλλὰ νὰ εἶ-ναι βέβαιος ὁ καθένας εἰς τὴν ζωὴν του καὶ εἰς τὸ δικό του. Καὶ ὄχι ὡς εἶναι τώρα ὅπου εἶναι τρομάρια, ὅπου φο-βάσαι καὶ τὸν ἴσκιου σου. Καὶ μετὰ ὄλον αὐτὸ, φέβειναι νὰ ἔχαις ὀλίγον τι, δὲν λείπουσαν οἱ ἀθανεῖς νὰ σὲ κάμουν νὰ τὰ χά-σεις, νὰ σὲ πτωχύνουσαν, νὰ σὲ ἀφανίσουσαν, καθὼς κάμουν οἱ τούρκοι μετὰ τοὺς χριστιανούς ὅπου τοὺς ἐπτώχυναν καὶ τοὺς ἐρήμαξαν μετὰ τὰς ἀδικίας καὶ τὰς ὀρπαγῆς οἱ ἀδάνηδες, ὅ-που μετὰ τὸ νὰ εἶναι κακὸς ὁ ἐξουσιαστής εὐρίσκουσαν χώρα οἱ κακοὶ νὰ κάμουν τὴν κακίαν, ἀδικώντας καὶ παίρνοντες τοῦ ἀλλοτινοῦ...

...Νὰ σηκωθῇ τινὰς ἀπὸ τὸ Γένος, νὰ τὸν ἀκολουθη-σοῦσαν οἱ ὁμογενεῖς, νὰ κάμουν τὸ βολετό τους νὰ ἐλευθε-ρωθοῦσαν ἀπᾶσι τοὺς μετὰ βοήθεια πρῶτα τοῦ θεοῦ καὶ ὕστε-ρα τινὸς βασιλέως ὁμοπίστου.

...νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ ζυγὸν, τὸ βορὸν καὶ ἀδά-στακτο, τὸν ἀδικὸν, τὸν ὀρπαγο, τὸν ἀπίστο τούρκο, δι' αὐξήσῃ καὶ στερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡς πότε βασι-λεύει αὐτὸ τὸ ἡμιον φεγγάρι, ὅπου κυριεύει τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντινοῦ ἀπὸ τὸ 1454 ἕως τώρα 1768, χρόνοι 314. Φτάνει, θεὲ μου, ἢ ὀργή σου! ...

...Ὁ μέγιστος θεὸς ν' ἀναστήσει, ἤγουσαν νὰ ἀνασκη-σοῖ καὶ διὰ ἐμᾶς τοὺς σκλαδωμένους στὸν τούρκο τώρα ὑ-πὲρ τοὺς τριακοσίους χρόνους, ὡς τὸν Ἀλέξανδρον, ἄλλου ἑνα τέτοιο ἀξίον νὰ μᾶς λυτρώσει ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ ἀθέου ἀγαρηνοῦ, ὅπου ἐπερίσσευσε ἢ κακία του εἰς τὴν ὀ-δικίαν καὶ εἰμῆστε κομμένοι, ἤτοι σκυφτοὶ εἰς τὴν γῆν, μὴ δυνάμενοι πλέον βαστάζειν τὰ βάρη τῶν ἀδικημάτων, τὰ βαρῆ δόσιματα. Ἀνάστησε, θεὲ μου, ἕναν Ἀλέξανδρον Μακεδόνα νὰ ἐλευθερώσει τὴν ἀθλία Ἑλλάδα μας (...). Κα-τάστησον τὸ Γένος μου πάλαι στὴν προτέραν του σοφίαν καὶ ἀξίαν. Ἄς γίνῃ καὶ τώρα ἕνας Ξενοφώντας νὰ θαρρῶναι τοὺς Ἑλληνας, τὸ εὐγενικό γένος, ὅπου τόσα ὑστερήθη, καὶ ὁμοῦ τῶν προγόνων του τὰ διηγήματα...

(Γιάννης Πρίγκης, Χρονικὸ 18ος αἰ.)

40

Ἐρριξε δόσιμον τόσα κατὰ τὴν κατάστασιν κάθε οἰκο-γενείας. Οἱ φυλακῆς ἐγέμισαν, ἀνδρῆς φυλακῆ καὶ γυναί-κια φυλακῆ δὲν ἔλειπαν ἀπὸ τὰς δύο φυλακῆς ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα τριας διακόσιους καὶ εἰς τὴ γυναῖκια ἀπὸ εἰκοσπέν-τε ἕως τριάντα γυναῖκες: ἤτοι οἱ ἀνδρες ὀρθοὶ εἰς τὴ φυ-λακοὶ, δὲν ἔχωροῦσαν καθιστοὶ. Διὰ νὰ πάει κανένας εἰς τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς, ὅπου ἦτο μετὰ σίδηρα, νὰ ὀμιλήσῃ κανεὶς φυλακισμένον, ἀν ἦτο ἔμπρὸς ὀμιλοῦσε εὐκόλα, εἰ-δὲ ἦτον ὀπίσω, τὸν ἐσῆκωναν σηκωτὰ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ πολλὰ σπρωχτὰ διὰ νὰ πάει νὰ ὀμιλήσῃ.

Ἄν τοῦ ἐπήγαιναν κομμάτι ψωμίον ἢ ὀλίγον τι διὰ νὰ